

Myndigheten för yrkeshögskolan

Resultat av tillsyn och kvalitetsgranskning 2015

Så kan yrkeshögskolan utvecklas och förbättras.

Förord

Denna rapport presenterar de samlade resultaten från tillsyn och kvalitetsgranskning av yrkeshögskolan under 2015. Innehållet är tänkt att ge en överblick över vad som framkommit, men även fungera som vägledning och ge inspiration i arbetet med att utveckla utbildningarna. Sammanställningarna belyser vad som brustit och behöver åtgärdas och utvecklas men här ges även exempel på hur det ser ut när det fungerar väl.

En viktig del i Myndigheten för yrkeshögskolans uppdrag är att genomföra effektiva och utvecklande tillsyner och kvalitetsgranskningar. Detta ska bidra till att utbildningarna genomförs rättssäkert och med god kvalitet. Granskningsverksamheten ska även bidra till att utveckla kvalitetsarbetet som bedrivs inom varje utbildning.

Min förhoppning med denna rapport är att den ska ge en bild av rådande förhållanden, vara ett bra stöd och ge inspiration för arbetet med kvalitet och ge kunskap om vilka regler som finns och vikten av att följa dem.

Till sist vill jag rikta ett stort tack till alla er som medverkat vid tillsyner och kvalitetsgranskningar, ni som efter granskningarna arbetet vidare med att åtgärda och utveckla det som framkommit och till er alla som gör att yrkeshögskolans utbildningar ständigt utvecklas.

Hässleholm i april 2016

Christer Bergqvist

Avdelningschef

Myndigheten för yrkeshögskolan
Diarienummer: MYH 2016/956
ISBN-nr: 978-91-87073-69-4

Innehåll

1	Sammanfattning.....	3
2	Inledning.....	5
2.1	Rapportens struktur och innehåll.....	5
2.2	Vad är yrkeshögskolan.....	5
3	Tillsyn och kvalitetsgranskning.....	6
3.1	Tillsyn och ekonomisk granskning.....	6
3.1.1	Utbildningens innehåll och genomförande.....	6
3.1.2	Ledning och utveckling.....	6
3.1.3	De studerandes rättssäkerhet.....	6
3.2	Former för tillsyn.....	6
3.2.1	Inledande tillsyn.....	6
3.2.2	Regelbunden tillsyn.....	7
3.2.3	Tillsyn på förekommen anledning/Anmälningssärenden.....	7
3.2.4	Tillsyn av uppdragsutbildningar.....	8
3.2.5	Ekonomisk granskning.....	8
3.3	Kvalitetsgranskning av LIA och ledningsgruppens arbete.....	9
3.4	Så här genomför vi kvalitetsgranskningarna.....	9
3.4.1	Kvalitetskriterier och indikatorer.....	9
3.4.2	Granskningsområde Lärande i arbete (LIA).....	9
3.4.3	Granskningsområde Ledningsgruppens arbete.....	10
3.5	Arbetet mot en övergripande granskningsmodell.....	10
4	Resultat av tillsyn- och kvalitetsgranskningen 2015.....	11
4.1	Resultat av tillsyn.....	11
4.2	Utveckling av tillsynen har lett till ökad andel tillsyner med kritik.....	11
4.3	Kritikområden.....	11
4.3.1	Kursplaner.....	12
4.3.2	Ledningsgruppens uppdrag.....	13
4.3.3	Undervisning.....	14
4.3.4	Behörighet och urval.....	14
4.3.5	Avgifter.....	15
4.4	Andra kritikområden.....	15
4.5	Ekonomisk granskning.....	16
4.6	Resultat av kvalitetsgranskning – LIA.....	16
4.7	Rekommendationer.....	17
4.7.1	Kvalitetskriterium 1: God samverkan mellan utbildningsanordnare och LIA-företag.....	17
4.7.2	Kvalitetskriterium 2: En hög integrering av LIA och skolförlagd utbildning.....	17
4.7.3	Kvalitetskriterium 3: Kompetenta handledare.....	17
4.7.4	Kvalitetskriterium 4: Ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete.....	17
4.8	När det fungerar väl.....	18
4.9	Sammanfattning granskning LIA.....	18
4.10	Resultat av kvalitetsgranskning - Ledningsgruppens arbete.....	18

4.10.1	Kvalitetskriterium 1: Ledningsgruppens ledamöter har god kunskap om de kompetensbehov som finns inom yrkesområdet	19
4.10.2	Kvalitetskriterium 2: Ledningsgruppen säkerställer en hög yrkesrelevans i utbildningens alla delar	20
4.10.3	Kvalitetskriterium 3: Ledningsgruppens arbetsformer är effektiva.....	20
4.10.4	Kvalitetskriterium 4: Ledningsgruppen ser till att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs.....	20
4.11	När det fungerar väl	20
4.12	Sammanfattning granskning Ledningsgruppens arbete.....	21
5	Analys och slutsatser	22
5.1	Kursplaner.....	22
5.2	Ledningsgruppens uppdrag	22
5.3	Ledningsgruppens sammansättning	23
5.4	Behörighet och urval.....	24
5.5	Undervisning	24
5.6	Undervisande personal och handledare	25
5.7	LIA	25
5.8	Systematiskt kvalitetsarbete	26
5.9	Granskning under 2016.....	27

1 Sammanfattning

I denna rapport beskriver vi de viktigaste iakttagelserna och slutsatserna efter 2015 års tillsyn och kvalitetsgranskning av yrkeshögskoleutbildningar. Rapportens främsta syfte är att redogöra för de delar av utbildningarnas genomförande, där det finns störst behov av utveckling och förbättring. Självfallet kommer våra erfarenheter av tillsyn och kvalitetsgranskning även att påverka hur vi arbetar med dessa processer under 2016.

Redogörelsen för erfarenheterna från myndighetens tillsyn belyser de brister där utbildningarna inte lever upp till författningarnas krav. Områden där vi har riktat allra mest kritik är kursplaner, ledningsgruppens uppdrag, undervisning samt behörighet och urval.

Kvalitetsgranskningen har under 2015 granskat hur väl utbildningar genomförs utifrån två granskningsområden: Lärande i arbete (LIA) och ledningsgruppens arbete.

De främsta slutsatserna efter 2015 års tillsyn och kvalitetsgranskning är följande:

Kursplaner

Kursplaner är ett problemområde som vi har uppmärksammat under ett antal år. I år har vi främst kritiserat att betygskriterierna inte alltid är kopplade till utbildningens mål och att formerna för examination inte är specificerade. Erfarenheterna från kvalitetsgranskning pekar på att det finns ett stort förbättringsutrymme i hur kursplanerna för LIA kan fungera.

Ledningsgruppen

I de allra flesta fallen har det handlat om att ledningsgruppen inte har fattat beslut om antagning eller fastställt kursplanerna innan utbildningen har börjat. Erfarenheterna från kvalitetsgranskningen är varierade, från mindre synpunkter om effektiva arbetsformer till mer grundläggande syn på förutsättningar för ett väl fungerande arbete i ledningsgruppen.

Sammantaget kan vi se att sammansättningen av ledningsgruppen, både i struktur och i ledamöternas engagemang, är avgörande för utbildningens utveckling.

Behörighet och urval

I likhet med erfarenheterna från tillsyn av kursplaner ser vi att frågor om tillträde fortsätter vålla utbildningsanordnarna problem. Till skillnad från tillsynen av kursplaner har myndighetens krav på tillträdesunderlaget varit relativt konstanta. Trots detta återfinns år efter år kritik av tillträde bland de mest använda kritikpunkter.

Undervisning

Ett område som har gett upphov till många diskussioner är undervisning. Mer specifikt, det som har diskuterats är tillsynen av antalet lärarledda och handledarledda timmar som varje utbildning ska ange i sin utbildningsplan.

LIA

LIA var i fokus för en betydande del av 2015 års kvalitetsgranskning. Kontentan av erfarenheterna från årets kvalitetsgranskning är att betydelse av LIA inte ska underskattas. En väl fungerande utbildning har också en väl fungerande LIA i de fall LIA ingår. I tillsynsärenden har vi främst riktat kritik mot otillräcklig tillgång på LIA-platser och alltför generella LIA-kursplaner.

Kvalitetsarbetet

Den främsta slutsatsen som vi kan dra är att i många fall saknas det systematik i det som ska vara det systematiska kvalitetsarbetet. Hos ett antal av de utbildningar som vi har

granskat finns vad vi kan kalla för ett reaktivt kvalitetsarbete. Med det menas att man hanterar de uppenbara, ofta akuta bristerna och nöjer sig med det.

2 Inledning

2.1 Rapportens struktur och innehåll

Syftet med denna rapport är att sammanfatta resultatet av Myndigheten för yrkeshögskolans tillsyn och kvalitetsgranskning av yrkeshögskolan under 2015. Vi tror att rapporten kan vara intressant både för utbildningsanordnare som blivit granskade, och för de som ännu inte varit med om tillsyn eller kvalitetsgranskning. Vidare tror vi att rapporten kan vara intressant för andra som vill förstå hur vi försäkrar oss om att utbildningarna inom yrkeshögskolan genomförs i enlighet med regelverket och med hög kvalitet.

En sammanställning av resultaten av tillsyn och kvalitetsgranskning ger en bra bild av de vanligaste bristerna och kvalitetsutmaningarna inom de områden som granskas. Sammanställningen ger både myndigheten och utbildningsanordnarna ett underlag att arbeta vidare med i vårt gemensamma utvecklings- och kvalitetsarbete.

2.2 Vad är yrkeshögskolan

Yrkeshögskolan är en eftergymnasial utbildningsform och utbildningarna inom yrkeshögskolan ska svara mot arbetslivets behov. Ett av de mest kännetecknande dragen för en yrkeshögskoleutbildning är att de varvar teori med lärande i arbete (LIA). Yrkeshögskoleutbildningar kännetecknas också av ett nära samarbetet med arbetslivet – som är verksamt både när det gäller planering och genomförande av utbildningarna. Arbetslivet medverkar på olika sätt, bland annat genom att vara med i utbildningarnas ledningsgrupper, delta i undervisningen eller genom att erbjuda LIA-platser.

Yrkeshögskoleutbildningarna får drivas av privata utbildningsanordnare, kommuner, landsting, universitet och högskolor. Utbildningsanordnarna har också möjlighet att ansöka om att driva hela eller delar av utbildningarna som uppdragsutbildning. Samtliga utbildningar berättigar till studiemedel från CSN. De allra flesta erhåller statsmedel och är avgiftsfria, men det finns några som tar ut en studerandeavgift.

Utbildningarnas längd varierar, men de flesta är mellan ett och tre år. Utbildningarna kan leda till en yrkeshögskoleexamen efter minst ett år eller en kvalificerad yrkeshögskoleexamen efter minst två år.

Utbildningar beviljas två omgångar i taget.

Inom yrkeshögskolan finns även utbildningar inom smala yrkesområden. Utbildningarna ska medverka till att utveckla eller bevara kvalificerat yrkeskunnande inom ett smalt yrkesområde som är av betydelse för individen och samhället. Dessa eftergymnasiala utbildningar ska leda till förvärvsarbete för de studerande, eller till en ny nivå inom deras yrke.

3 Tillsyn och kvalitetsgranskning

Myndigheten för yrkeshögskolan ska ha tillsyn över yrkeshögskolans utbildningar och granska kvaliteten.

Tillsyn, ekonomisk granskning och kvalitetsgranskning är de verktyg som myndigheten har för att säkerställa att beviljade utbildningar genomförs i enlighet med regelverket och med hög kvalitet. I förlängningen bidrar granskningen till ett högt förtroende för utbildningsformen.

Kvalitetsgranskningens syfte är framförallt att förbättra kvaliteten i enskilda utbildningar utifrån de mål som uttrycks i regelverket. Den kunskap som genereras är även ett av flera underlag när myndigheten bedömer en ansökan från en pågående utbildning om att på nytt få ingå i yrkeshögskolan. Dessutom kan resultat från granskningar användas som underlag för våra stödjande insatser gentemot utbildningar och utbildningsanordnare, som underlag i uppföljning, utvärdering och analys av hela utbildningsformen.

För de som är intresserade av en mer noggrann redogörelse för vad varje enskild form för tillsyn och kvalitetsgranskning har åstadkommit, se Årsredovisning 2015 – Myndigheten för yrkeshögskolan. I den finns en beskrivning av årets tillsyn och kvalitetsgranskning med större fokus på myndighetens arbetssätt och dess effekt.

3.1 Tillsyn och ekonomisk granskning

Nedan följer en kortfattad redogörelse för de huvudområden som tillsynen granskar.

3.1.1 Utbildningens innehåll och genomförande

Utbildningen ska förmedla de kunskaper som krävs för att utföra kvalificerade uppgifter i arbetslivet. Utbildningen ska präglas av såväl stark arbetslivsanknytning som teoretisk förankring. Det som lärs ut på utbildningen ska därför både ha sin grund i kunskap som genererats i produktion av varor och tjänster, och i vetenskap. Utbildningen ska utformas så att en hög kvalitet och yrkesrelevans nås.

3.1.2 Ledning och utveckling

För varje utbildning ska det finnas en utbildningsanordnare som har huvudansvaret för att utbildningen genomförs utifrån lag och förordning. Arbetslivet ska ha en aktiv roll i utbildningens ledning och utbildningen ska utvecklas i samarbete mellan arbetsliv och utbildningsanordnare. De studerande ska ha insyn i- och inflytande över genomförandet av utbildningen.

3.1.3 De studerandes rättssäkerhet

Utbildningen ska genomsyras av demokratiska värderingar. Den myndighetsutövning som utbildningsanordnaren utövar vid antagning, examination och betygssättning av studerande till utbildningen ska präglas av rättssäkerhet för de studerande.

3.2 Former för tillsyn

3.2.1 Inledande tillsyn

Inledande tillsyn är den tillsynsform som omfattar flest utbildningar. Den inledande tillsynen ska leda till att en utbildning följer författningarna från början. Till exempel granskas att ledningsgruppen har sammanträtt och fattat viktiga beslut om att anta sökande och fastställa kursplaner, att antagningsprocessen har varit rättssäker och att det finns en planering för utbildningens genomförande.

Inledande tillsyn genomförs varje år vid två tidpunkter: en mindre omfattande omgång tillsyner på våren och en mer genomgripande omgång på hösten. Utbildningarna som fick

tillsyn under våren 2015 valdes ut redan under hösten 2014. Enligt samma upplägg valde vi hösten 2015 utbildningar som skulle få tillsyn under återstoden av 2015 och de första månaderna av 2016.

I likhet med urvalet inför 2014 baserades urvalet av utbildningar inför årets inledande tillsyn på en behovsanalys. Analysen tittade på tidigare tillsynsbeslut på utbildnings- och anordnarnivå för att avgöra vilka utbildningar som skulle ha störst nytta av inledande tillsyn. Även de utbildningar och utbildningsanordnare som var nytillkomna blev utvalda för tillsyn.

Under 2016 genomfördes 160 inledande tillsyner. Det motsvarar 46 procent av de 345 utbildningar som startade för första gången efter beslut om beviljande.

3.2.2 Regelbunden tillsyn

Regelbunden tillsyn genomförs oftast i slutet av en utbildnings första år, eller senare för att säkerställa att utbildningen genomförs enligt regelverket under hela sin livscykel.

Huvudfokus ligger på att följa upp att utbildningen genomförs i samverkan med arbetslivet och att utbildningens innehåll och genomförande blivit så som det utlovats i utbildningsplanen och den ansökan som låg till grund för tillståndsbeslutet. Den regelbundna tillsynen följer också upp rättssäkerheten för studerande vid till exempel betygssättning.

Årets regelbundna tillsyner fokuserade på de utbildningar som av olika anledningar varken hade fått inledande eller regelbunden tillsyn tidigare.

En typisk yrkeshögskoleutbildning är tvåårig med start på hösten; tillsynens planering är anpassad efter ett sådant upplägg. Detta har medfört att vissa utbildningar som är kortare än två år, utbildningar som startar på våren eller vars start på utbildningsanordnarens begäran har skjutits upp, har hamnat utanför urvalen för de tidigare tillsynsomgångarna. Under 2015 valde myndigheten att fokusera årets regelbundna tillsyn på de "otypiska" utbildningar som inte inkluderades i tidigare tillsynsurval. Därutöver valdes några utbildningar som hade fått kritik i inledande tillsyn. Utbildningarna som ingick i urvalet hämtades bland de utbildningar som ansökte om att ingå i yrkeshögskolan åren 2012 och 2013.

Sammanlagt blev 51 utbildningar föremål för regelbunden tillsyn. Av dessa 51 tillsyner genomfördes 24 med besök.

3.2.3 Tillsyn på förekommen anledning/Anmälningssärenden

Utöver den regelbundna och inledande tillsynen genomför myndigheten tillsyn på förekommen anledning.

Tillsyn på förekommen anledning föranleds oftast av en anmälan. I de allra flesta fallen är det studerande eller före detta studerande som anmäler brister i en utbildning. Vid några enstaka fall har personal verksam vid utbildningen skickat in en anmälan. Det förekommer också att myndigheten initierar ärenden på förekommen anledning. Dessa egeninitierade ärenden har oftast sitt ursprung i brister i studiedokumentation eller andra signaler, såsom tidningsartiklar eller anonyma tips som vi bedömer vara trovärdiga. Hur en utredning utformas bestäms av behovet och förutsättningarna. I de allra flesta fallen fokuserar vi utredningen på de områden där det finns antydning om en eventuell brist. Vid tecken på mer systematiska eller strukturella brister har vi anpassat tillsynssättet för att kunna hantera sådana brister.

Tillsyn på förekommen anledning kan ske upp till två år efter att en utbildning är avslutad. I år har myndigheten genomfört 69 sådana tillsyner. Under 2015 har vi utrett 56 anmälningar och 13 egeninitierade granskningar.

De vanligaste orsakerna till att vi har genomfört tillsyn på förekommen anledning är upplevda brister i genomförande av LIA (13 ärenden), påstådda brister hos den undervisande personalen (8 ärenden) och frågor kring betyg och betygssättning (8 ärenden).

3.2.4 Tillsyn av uppdragsutbildningar

Den som bedriver en utbildning inom yrkeshögskolan kan erbjuda hela eller delar av utbildningen som uppdragsutbildning med en organisation eller ett företag som uppdragsgivare.

Under 2015 valde vi att genomföra tillsyn på fyra uppdragsutbildningar. Utbildningar som valdes ut var de som genomfördes parallellt med hela yrkeshögskoleutbildningar som startade hösten 2014 och som genomfördes av utbildningsanordnare som inte haft tillsyn på uppdragsutbildning under våren 2014.

Myndigheten ska ta ut en avgift med 23 000 kronor per ärende för tillsyn och uppföljning av uppdragsutbildning som endast i mindre omfattning är integrerad i en utbildning inom yrkeshögskolan¹. Då alla fyra utbildningar var integrerade i en yrkeshögskoleutbildning, togs inga avgifter ut. I tre av tillsynerna riktade vi kritik mot utbildningsanordnaren. Alla tre beslut med kritik vände sig mot att mängden undervisningstimmar inte motsvarade den mängd som var angiven i respektive utbildningsplan.

3.2.5 Ekonomisk granskning

Bland de former av tillsyn som myndigheten utövar ingår även ekonomisk granskning. Den ekonomiska granskningen följer upp utbildningsanordnarnas rekvisitioner i relation till mängden studerande antagna till utbildningen. De flesta ekonomiska granskningar kontrollerar utbetalningar för studerande som under utbildningens gång har avbrutit sina studier eller gjort studieuppehåll.

Den största utmaningen för den ekonomiska granskningen är att kunna avgöra om den studerande kan anses bedriva studier.

Som alla utbildningsanordnare vet, statsmedel ska betalas ut för studerande som "bedriver studier". Att definiera vad som krävs för att en studerande ska anses bedriva studier kan variera från utbildning till utbildning. I första hand är det en utbildningsanordnarens uppgift att avgöra om en studerande bedriver studier, och utbildningsanordnaren ska i sin definition ta hänsyn till varje enskild utbildnings upplägg och genomförande.

I de mest komplicerade ekonomiska granskningarna har myndigheten behövt ta ställning till hur rimlig utbildningsanordnarens definition av att bedriva studier är. Efter att vi har tagit ställning till definitionen, då kan vi bedöma om rekvisitionsunderlaget kan bedömas vara korrekt.

I samband med myndighetens löpande arbete framkommer ibland uppgifter som föranleder ekonomisk granskning. I samband med inledande tillsyn av yrkeshögskoleutbildningar granskar myndigheten att de förutsättningar som ligger till grund för respektive utbildnings statsbidrag också finns i realiteten.

I den ekonomiska granskningen kontrollerar myndigheten att utbetalningarna till utbildningsanordnare är baserade på ett korrekt underlag. I de fall där myndigheten finner brister i utbildningsanordnarnas underlag kan myndigheten återkräva statsbidraget.

¹ 18 § 2 punkten förordning (2011:1162) med instruktion för Myndigheten för yrkeshögskolan

3.3 Kvalitetsgranskning av LIA och ledningsgruppens arbete

Enligt kvalitetsgranskningsstrategin är en utbildnings arbetslivsanknytning en stark indikator på goda resultat och hög effekt vid enskilda YH-utbildningar. Därför har vi valt att initialt fokusera kvalitetgranskningen inom detta område. Under 2015 har vi inom kvalitetsgranskningen fokuserat på två områden som kännetecknar yrkeshögskoleutbildningar: LIA och ledningsgruppernas arbete. Båda dessa områden speglar på ett tydligt sätt en utbildnings arbetslivsanknytning.

Kvalitetsgranskningens syfte är framförallt att förbättra kvaliteten i enskilda utbildningar utifrån de mål som uttrycks i regelverket. Den kunskap som genereras genom kvalitetsgranskningen är även ett av flera underlag när myndigheten bedömer en ansökan från en pågående utbildning om att på nytt få ingå i yrkeshögskolan. Dessutom kan resultat från kvalitetsgranskningar användas som underlag för våra stödjande insatser gentemot utbildningar och utbildningsanordnare, som underlag i uppföljning, utvärdering och analys av hela utbildningsformen.

MYH har dessutom ett ansvar att granska att utbildningsanordnaren bedriver ett verkningfullt och systematiskt kvalitetsarbete. Betoningen av utbildningsanordnarens kvalitetsarbete grundas i den relativt stora frihet utbildningsanordnaren har att, i samverkan med berört arbetsliv och andra intressenter, organisera och utföra sina utbildningar utifrån lokala, regionala och/eller nationella förutsättningar, möjligheter och krav.

I de fall där vi identifierar ett förbättringsområde, anger vi hur utbildningsanordnaren bör arbeta för att utveckla kvaliteten på det området. Rekommendationerna är främst ämnade för att bidra till utveckling av varje enskild utbildning.

3.4 Så här genomför vi kvalitetsgranskningarna

I våra kvalitetsgranskningar fokuserar vi på de underlag som är relevanta för att kunna bedöma det granskade området. I LIA-granskningarna har vi haft kontakt med studerande och handledare. I de granskningar som handlar om ledningsgruppens arbete, har vi intervjuat ledningsgruppens arbetslivsrepresentanter. I alla granskningar får vi underlag från utbildningsanordnarna.

Resultatet av granskningen sammanställs i en rapport och de rekommendationer vi eventuellt ger sammanställs i ett beslut. Om brister upptäcks i samband med kvalitetsgranskningen, kan myndigheten också rikta kritik mot utbildningsanordnaren på samma sätt som vid tillsyn. Allvarliga brister kan även leda till att kvalitetsgranskningsärendet avslutas och övergår till ett tillsynsärende.

3.4.1 Kvalitetskriterier och indikatorer

För att vi ska kunna genomföra en rättssäker och effektiv granskning och värdering av kvaliteten i utbildningarna, använder vi ett antal kvalitetskriterier som utgångspunkt för våra bedömningar.

Kvalitetskriterierna för yrkeshögskoleutbildningar utgår från de syften och mål som återfinns i regelverket, i förarbeten och i andra villkor som gäller för utbildningsformen. Kvalitetskriterierna beskriver "idealtillståndet" i utbildningen.

Det kan vara svårt att mäta hur väl en utbildning motsvarar kvalitetskriterierna. Därför arbetar vi med indikatorer, som står i relation till det kriterium som ska värderas. Till varje kvalitetskriterium som granskas finns flera indikatorer.

3.4.2 Granskningsområde Lärande i arbete (LIA)

Lärande i arbete (LIA) är en del av utbildningen som är förlagd till en arbetsplats. Syftet med LIA är att ge de studerande möjlighet att fördjupa och utveckla sina kunskaper och

färdigheter utifrån de arbetsuppgifter som finns på LIA-platsen. I årets granskning av LIA har vi använt oss av följande fyra kvalitetskriterier:

1. God samverkan mellan utbildningsanordnare och LIA-företag
2. En hög integrering av LIA och skolförlagd utbildning
3. Kompetenta handledare
4. Ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete

3.4.3 Granskningsområde Ledningsgruppens arbete

Kvalitetsgranskning av *Ledningsgruppens arbete med att säkerställa en hög arbetslivsanknytning och yrkesrelevans inom utbildningens alla delar* genomfördes under hösten 2015. Granskningens syfte var att se hur ledningsgrupper inom yrkeshögskolan arbetar med att säkerställa en god arbetslivsanknytning och yrkesrelevans i utbildningarna och detta som ett led i att säkerställa det övergripande målet.

Också inom detta granskningsområde har vi använt oss av fyra kvalitetskriterier:

1. Ledningsgruppens ledamöter har god kunskap om de kompetensbehov som finns inom yrkesområdet
2. Ledningsgruppen säkerställer en hög yrkesrelevans i utbildningens alla delar
3. Ledningsgruppens arbetsformer är effektiva
4. Ledningsgruppen ser till att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs

3.5 Arbetet mot en övergripande granskningsmodell

Sedan myndigheten påbörjade arbetet att utveckla kvalitetsgranskning 2014 har vi haft som ambition att tillsyn och kvalitetsgranskning tillsammans ska bidra till att skapa en övergripande granskningsmodell. Syftet är att på ett systematiskt sätt kunna använda oss av den mest lämpliga granskningsformen för att säkerställa att utbildningarna bedrivs enligt författningarnas krav och uppnår sina mål.

Utgångspunkten för vilken granskningsform som är lämpligast bestämmer vi med hänsyn till varje utbildnings utvecklingskurva. I början av en utbildning vill vi genom inledande tillsyn kunna verifiera att utbildningar har de nödvändiga förutsättningarna för att kunna genomföras på ett korrekt och rättssäkert sätt. I ett senare skede av en utbildnings genomförande är granskning av utbildningens kvalitet en lämplig granskningsform.

Syftet med kvalitetsgranskningen är att underlätta för varje enskild utbildning att nå sina mål. På sikt ska kvalitetsgranskningen kunna följa hur enskilda utbildningar har arbetat med att höja den egna kvaliteten.

I det senare skedet kan även tillsyn genomföras. Genom regelbunden tillsyn vill vi kunna rikta in oss på utbildnings- eller rättsområden som vi finner särskilt intressanta eller i behov av granskning.

Under hela utbildningens längd övervakar myndigheten utbildningens genomförande genom att i tillsyn på förekommen anledning följa upp anmälningar och andra signaler om brister. Därtill kontrollerar vi i ekonomisk granskning att det underlag som utbildningsanordnarna lämnar in för att kunna rekvirera statsmedel är korrekt.

4 Resultat av tillsyn- och kvalitetsgranskningen 2015

4.1 Resultat av tillsyn

Av de 246 tillsyner av yrkeshögskoleutbildningar som avslutades under 2015 ledde 146 tillsyner, eller 59 procent, till beslut med kritik.

4.2 Utveckling av tillsyner har lett till ökad andel tillsyner med kritik

Rubriken ovan är lånad från granskningsrapporten från 2014 och den stämmer väl överens även med erfarenheterna från 2015. Trenden att andelen tillsyner som leder till kritik ökar fortsätter. 2013 ledde knappt två femtedelar av tillsynerna till kritik och 2014 var andelen hälften. I likhet med slutsatserna vi drog tidigare år ser vi inte den ökande andelen kritik som en följd av att bristerna i yrkeshögskoleutbildningarna har ökat. Istället kan förändringen främst förklaras med tre faktorer, som samtliga är en följd av att myndigheten har utvecklat tillsyner:

- Myndigheten har utvecklat urvalsförfarandet i tillsyner. De utbildningar som har tagits ut har valts ut efter en alltmer noggrann behovsanalys där vi analyserat tidigare tillsyns resultat på varje utbildning och även på anordnarnivå.
- Tillsynsmetoden har utvecklats och fördjupats. Under 2015 genomfördes en större andel tillsyner på plats. Tillsyn med besök kräver större resurser per genomförd tillsyn men bidrar också till en mycket grundligare granskning av utbildningarna.
- Tillsyner utvecklas i takt med att vi tar ställning i allt fler enskilda frågor och gör allt fler bedömningar. Den ökade andelen kritik på området kursplaner är en tydlig följd av utvecklad praxis. De senaste årens förändringar i myndighetens tillsyn har inneburit att de områden som granskas har renodlats och allt fler ställningstagande har tagits fram. Genom att myndighetens bedömningar kommunicerats externt förväntas andelen kritik på dessa områden minska framöver. Ett tydligt exempel på en sådan förbättring är området ledningsgruppens uppdrag. 2014 innehöll nästan 20 procent av alla besluten kritik mot brister i ledningsgruppens uppdrag. För 2015 är motsvarande siffra 10 procent. Det är ett väldigt positivt resultat, särskilt med hänsyn till den skarpa behovsanalys som präglar urvalet av tillsynsobjekt.

4.3 Kritikområden

I följande avsnitt sammanfattar vi resultaten av våra tillsyner och redogöra för de kritikområden som vi har funnit.

I flertalet tillsyner där myndigheten fattat beslut med kritik, har utbildningsanordnaren åtgärdat de påtalade bristerna under handläggningen, och myndigheten har därför kunnat avstå från krav på återrapportering. Tre tillsyner ledde till beslut med allvarlig kritik.

De fem vanligaste kritikområdena var: kursplaner (71 beslut) ledningsgruppens uppdrag (26 beslut), undervisning (24 beslut), behörighet och urval (21 beslut) och avgifter (15 beslut).

Antal beslut: 246	
Kritikområden	Antal beslut med kritik
Kursplaner	71
Ledningsgruppens uppdrag	26
Undervisning	24
Behörighet och urval	21
Avgifter	15
LIA	12
Undervisande personal	8
Organisation och daglig ledning	8
Betyg	6
Kvalitetssäkring	5
Värdegrund	5
Studeraendeflytande	4
Kunskapsmål	1

Tabell 1: Fördelning av identifierade brister i tillsynen 2015.

4.3.1 Kursplaner

I 2015 års tillsyner har vi riktat en anmärkningsvärd mängd kritik mot brister i kursplaner. Undermåliga kursplaner har kritiserats tre gånger så ofta som det näst mest kritiserade området. 2014 innehöll 19 procent av alla fattade tillsynsbeslut kritik mot brister i kursplaner. Motsvarande siffra för 2015 är 29 procent.

Det som kännetecknar en korrekt utformad kursplan är en struktur som följer författningarnas krav och ett innehåll som tydligt beskriver vad kursen ska leda till och hur detta kommer att verifieras. Syftet med kursplanens utformning är att på ett samlat och lättillgängligt sätt presentera den övergripande information som de studerande ska veta om kursen. Kursplanen fungerar även som en överenskommelse mellan anordnare och de studerande. Planen fastställer det som utbildningsmomentet ska innehålla och förbinder utbildningsanordnaren till att leverera de förutsättningar som krävs för att de studerande ska kunna uppnå målen. För de studerande är kursplanen också en tydlig beskrivning av de krav som ställs för att de studerande ska kunna uppnå ett betyg. Därtill är kursplaner ett lättöverskådligt underlag för att ledningsgruppen ska ha en inblick i utbildningens beståndsdelar.

Vår kritik mot brister i kursplaner riktar sig mot brister i struktur så väl som innehåll.

Den kritik vi har riktat mot bristande struktur vänder sig oftast mot att kursplanerna saknar väsentlig information. Det som oftast saknas är betygskriterier och former för examination. Vi har även riktat kritik vid några enstaka tillfällen mot avsaknad av uppgifter om obligatoriska moment och om förkunskapskrav som inte har framgått av kursplanen. De allra flesta utbildningsanordnare har redan formulerat den information som saknas i andra dokument, så dessa brister åtgärdas därmed oftast snabbt.

Det är viktigt att påpeka det fördelaktiga med att ha kompletta kursplaner. Kompletta kursplaner, fastställda via ledningsgruppsbeslut, bidrar till att öka transparensen kring

utbildningens innehåll och krav samt bidrar till ökad rättssäkerhet vid examination och betygssättning.

Utöver brister i struktur, kritiserar vi även brister i kursplanernas innehåll. Detta område är förmodligen det rättsområde där myndighetens tillsyn har utvecklats mest. Ett tydligt exempel på denna utveckling är att sedan något år tillbaka ska former för examination som kursplanen uppger vara specifika för den aktuella kursen. Tidigare har utbildningsanordnarna i sina kursplaner ofta listat en mängd möjliga sätt att examinera de studerande, för att sedan låta den ansvarige läraren bestämma den mest lämpliga formen. Det framkom dock att omtentamen och andra kompletteringar kunde baseras på former för examination som skilde sig från de ursprungliga. Ett sådant förfarande bedömde vi äventyrade rättssäkerheten och förutsägbarheten i bedömningen av prestationer. Därför riktar vi idag kritik mot kursplaner som inte specificerar hur de studerandes prestationer kommer att verifieras.

Kritiken mot brister i innehåll har oftast byggt på att informationen i kursplanen är så knapphändig att det är svårt att få en uppfattning om kursens mål eller innehåll. Otydliga krav på vad de studerande ska kunna för att uppnå ett G eller VG har också lett till kritik.

Vad gäller betygskriterier har myndigheten bedömt att betygskriterier som innebär kvantifieringar, till exempel av närvaro eller poäng vid tentamen, istället för att bedöma kunskapernas kvaliteter, inte är förenliga med kravet på förutsägbarhet och relevans. Det går förvisso i efterhand att motivera betygssättningen om den studerande har fått ett visst antal poäng på tentamen. Däremot går det inte att veta i förväg utifrån betygskriterierna vad den studerande ska kunna för att få det aktuella poängantalet. Betygssättning endast utifrån närvarokrav är däremot förutsägbart som kriterium men säger inget om vad den studerande kan och brister därför i relevans.

Att åtgärda brister i innehåll innebär oftast ett mer omfattande arbete som kräver information från företrädare från branschen. Detta medför att brister i innehåll kräver längre tid att åtgärda.

4.3.2 Ledningsgruppens uppdrag

Cirka en tredjedel av 2014 års beslut riktade kritik på området. Det var det mest kritiserade området det året. Under 2015 har andelen beslut med kritik på området minskat något, men det finns fortfarande oklarheter som har lett till beslut om brister.

Ledningsgruppen har ett antal viktiga uppdrag. Vi har valt att gruppera några av dem under rättsområdet "ledningsgruppens uppdrag". Vissa uppdrag som ingår i ett arbete som styrs av mer specifika delar av författningarna, till exempel kvalitetssäkring av utbildningen, har vi i vissa beslut valt att behandla separat. Alltså, det som vi allra oftast menar när vi pratar om ledningsgruppens uppdrag är att anta sökande till utbildningen, att pröva frågor om tillgodoräknande, utfärda examens- och utbildningsbevis samt att fastställa kursplaner.

De allra flesta beslut med kritik på området vänder sig mot att de studerande inte har antagits eller att kursplanerna inte har fastställts innan utbildningen startat.

Trots myndighetens informationsinsatser på området under 2014 har det även 2015 förekommit fall där ledningsgruppen hade delegerat ansvaret för antagningsbesluten, något som strider mot författningarna. Uppgiften att fatta antagningsbeslutet kan inte delegeras eller lämnas över till någon annan. Däremot kan ledningsgruppen delegera uppgiften att bedöma sökande i behörighetsprövningen och i genomförandet av urvalet. Men det är viktigt att underlaget ska återföras till ledningsgruppen som fattar beslutet om att anta de sökande.

4.3.3 Undervisning

Under 2015 har vi riktat kritik mot brister i undervisningen i 24 tillsynsbeslut. Som ett rättsområde inom yrkeshögskolan är undervisning svårt att avgränsa. Mycket av de uppgifter som granskas inom området är nära besläktade med de uppgifter som granskas när vi granskar kursplaner, kunskapsmål och även organisation och daglig ledning.

Den allra tydligast avgränsade delen av området undervisning är antalet lärarledda timmar. Mängden undervisningstimmar är ett område som år efter år vållar problem för utbildningsanordnarna, vilket i sin tur återspeglas i mängden tillsynsbeslut med kritik. Vad som ska betraktas som lärarledda timmar är definierat i anvisningarna till ansökan om att få ingå i yrkeshögskolan. Behovet att i utbildningsplanen ange snittmängden lärarledd tid per vecka fastslås i förordningen om yrkeshögskolan (2009:130). Definitionen av vad som är lärarledd tid och hur det ska räknas fram har länge varit ett problem för utbildningsanordnarna trots anvisningar som i allt större utsträckning utformas med hänsyn till feed-back från utbildningsanordnare. Andelen utbildningar där den faktiska mängden lärarledd tid skiljer sig från den angivna mängden i utbildningsplanen ökar, istället för att minska. Det har också funnits anledning att genomföra en tillsyn på förekommen anledning för att granska undervisningstiden. I tillsynen fann vi att utbildningsanordnaren systematiskt överskattat mängden lärarledd tid i de uppgifter som skickats till myndigheten.

Några av besluten har också kritiserat att uppgifter om att undervisningen bedrivs på annat språk än svenska har saknats. Vi har även riktat kritik mot att undervisningen har skett på annan ort än den ort som är specificerad i utbildningsplanen.

4.3.4 Behörighet och urval

Behörighetsbedömning och urval, även kallat tillträde till utbildningen, fortsätter att vara ett av de vanligaste kritikområdena. Även andelen beslut med kritik på området av den totala mängden fattade beslut fortsätter att vara oförändrat. I likhet med 2014 har ungefär en av tio utbildningar som granskades fått kritik på området.

En förutsättning för de sökandes rättssäkerhet är att kunna antas till en yrkeshögskoleutbildning utifrån tydliga riktlinjer för behörighet och urval. Tillsammans med betygssättning och värdegrund utgör behörighet och urval de områden där eventuella brister kan drabba de studerande hårdast.

I den inledande tillsynen granskar vi om samtliga sökande har behörighetsprovats. Behörighetsprovningen ska göras utifrån krav för behörighet till yrkeshögskolan och de särskilda förkunskapskrav som ska gälla för den aktuella utbildningen. Om det funnits fler sökande än platser på utbildningen, utreder vi också om urvalsförfarandet följer beskrivningen i utbildningsplanen.

Det är lika vanligt med kritik för brister i behörighet som för brister i urvalsförfarandet.

Den vanligaste orsaken till att behörighetsbedömningen inte gjorts på rätt sätt är att sökande som inte uppfyller särskilda förkunskapskrav har antagits till utbildningen. Utbildningsanordnaren kan dock i vissa fall behörighetsförklara sökande även om de inte uppfyller särskilda förkunskapskrav. Detta kan vara en möjlighet när sökande visar sig ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen och därefter utöva det yrke som utbildningen leder till (behörighet utifrån 3 kap. 4 § förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan). Men i ett antal av årets tillsynsärenden har en dokumenterad behörighetsbedömning av antagna studerande helt saknats eller varit oklar.

Överlag har det varit svårt att följa upp på vilken grund de sökande har behörighetsförklarats, på grund av knapphändig dokumentation. Detta har gjort att myndigheten i en stor andel av tillsynerna har fått begära in förtydligande förklaringar till behörighetsbedömningar av de sökande. Ett fenomen som vi har stött på allt oftare har

varit att utbildningsanordnare har anlitat externa konsulter och tjänster för att bedöma sökande. Detta har gjort att de ansvariga för utbildningen ibland saknat insikt i hur antagningsförfarandet har genomförts och vad som har dokumenterats. Detta riskerar att äventyra rättssäkerheten och även myndighetens förmåga att genomföra tillsyn på området.

Urvalet är som regel tydligare dokumenterat. Därmed är det lättare att följa upp vilken meritvärdering som avgjorde urvalet. Men ur ett rättssäkerhetsperspektiv är det också viktigt att tillvägagångssättet är förutsägbart.

Brister i urvalet beror oftast på att utbildningsanordnaren inte har använt de urvalskriterier som har stått i utbildningsplanen. Följden blev oftast att ledningsgruppen i efterhand beslutade att ansöka om en ändring av utbildningsplanen.

4.3.5 Avgifter

Avgifter är ett område där andelen tillsynsbeslut med kritik tydligt har ökat fram till och med 2014. Under 2015 har ökningen avstannat för att fortsätta ligga på samma nivå som under 2014. Utbildningarna inom yrkeshögskolan som får statsbidrag eller särskilda medel ska vara avgiftsfria för de studerande.

Kritiken grundar sig främst på fall där det har funnits otillåtna avgifter som har varit obligatoriska för de studerande, som till exempel terminsavgifter för kopiering och annan service, inköp av programvara till dator, inköp av råvaror eller avgift för läkarundersökning under utbildningen.

4.4 Andra kritikområden

De övriga kritikområden som förekommer i något större omfattning är: LIA, undervisande personal och organisation och daglig ledning.

Utbildningsanordnaren kritiserar för brister i LIA av två huvudsakliga skäl. Det ena skälet är undermåliga förberedelser och stöd inför LIA. Det andra skälet är utebliven LIA-plats vid LIA-kursens början. De flesta besluten med kritik på området har kommit efter tillsyn på förekommen anledning. Intressant att notera är att antalet tillsyner på förekommen anledning på området har ökat från 10 tillsyner 2014 till 13 tillsyner 2015. Därutöver ökade antal beslut med kritik från 50 procent (5 av 10) till strax över 60 procent (8 av 13). Underlaget är så pass begränsat att vi inte kan dra några definitiva slutsatser men ökningen är tydlig och kommer att behöva följas det kommande året.

Undervisande personal är ett annat område där de allra flesta besluten med kritik kommer från tillsyn på förekommen anledning. Under 2015 har vi i åtta beslut riktat kritik mot brister hos undervisande personal. I de flesta fall har det handlat om att de som undervisat har saknat de rätta ämneskunskaperna eller den pedagogiska förmågan. I något enstaka fall har utbildningsanordnaren kritiserats för att de som undervisar inte har haft tillgång till kompetensutveckling trots önskemål om det. Detta är i likhet med besluten om LIA en tydlig ökning från 2014 då vi fattade endast tre beslut med kritik på området. I likhet med siffror om LIA är underlaget begränsat men ökningen förtjänar fortsatt uppmärksamhet från myndigheten.

Organisation och daglig ledning är ett område som för det mesta fokuserar på utbildningsledarens arbete och förmågan att organisera utbildningens genomförande. Kritiken på området har riktats mot brister i schemaläggning samt mot att utbildningsledaren inte har varit närvarande i tillräcklig utsträckning för att ha insikt i hur utbildningen har genomförts.

Här kan vi konstatera att vi 2014 riktade kritik på området organisation och daglig ledning i 14 beslut. Under 2015 riktade vi kritik i endast åtta beslut. Mängden tillsyner på förekommen anledning som granskat området har också minskat påtagligt, från 17 stycken 2014 till sju stycken 2015.

4.5 Ekonomisk granskning

Under 2015 har myndigheten arbetat med ekonomisk granskning på två sätt. Det ena arbetssättet har inneburit en systematisk granskning av rekvisitioner på cirka 230 utbildningar som påbörjades mellan 2010 och 2012 och slutade 2014. Det andra arbetssättet har inriktats mot att utreda de ärenden inom ekonomisk granskning som har initierats på signaler från tillsyn och från studiedokumentation.

Totalt har 55 ärenden gått vidare till utredning och beslut. I 25 ärenden har myndigheten beslutat att kräva tillbaka statsmedel motsvarande 1,3 mkr. I 17 ärenden har myndigheten beslutat att ta emot statsmedel som återbetalats på utbildningsanordnarnas eget initiativ motsvarande 0,5 mkr. I övriga 13 ärenden har inga åtgärder vidtagits.

Noterbart är att utbildningsanordnarnas egen korrigerings av felaktiga rekvisitioner har ökat markant under 2015. Vidare har vi kunnat konstatera att lärdomar från ekonomisk granskning förefaller ha en bestående effekt. Endast två av de utbildningsanordnare som har återkrävts på statsmedel under 2014 har varit föremål för beslut om återkrav under 2015.

4.6 Resultat av kvalitetsgranskning – LIA

Under 2015 har vi granskat 45 utbildningar angående LIA. Vid åtta av granskningarna har vi inte lämnat några rekommendationer alls till utbildningsanordnaren, utan vi bedömer att organisation och genomförande av LIA håller tillräckligt hög kvalitet. Ett ärende har avbrutits och lämnats till särskild granskning.

Vid de resterande 37 granskningarna har vi gjort rekommendationer i förhållande till ett eller flera av kvalitetskriterierna.

Kvalitetskriterium	Rekommendationer	
	antal	andel (%)
God samverkan mellan utbildningsanordnaren och LIA-företagen	16	26
Hög integrering av LIA och skolförlagd utbildning	13	21
Kompetenta handledare	8	13
Ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete	25	40
Summa	62	100

Tabell 2: Fördelning av rekommendationer över kvalitetskriterium 1–4. Andelen anges i förhållande till totala antalet rekommendationer.

Flest rekommendationer har vi alltså gett beträffande kvalitetskriterium 4, som handlar om hur utbildningsanordnaren går tillväga för att säkerställa ett systematiskt kvalitetsarbete.

4.7 Rekommendationer

Här sammanfattar vi kort dels vad vi tittar på inom varje kvalitetskriterium och dels innehållet i de rekommendationer som vi har lämnat i förhållande till kvalitetskriterierna.

4.7.1 Kvalitetskriterium 1: God samverkan mellan utbildningsanordnare och LIA-företag

Utbildningsanordnaren har ett nätverk som erbjuder tillräckligt antal relevanta och kvalificerade LIA-platser. Samverkan sker genom strukturerade samarbetsformer och god kommunikation före, under och efter en LIA-kurs. Samverkan med LIA-arbetsplatser sker också i syfte att utvärdera och utveckla den skolförlagda delen av utbildningen så att hela utbildningen kontinuerligt uppdateras mot aktuella och framtida behov i det aktuella arbetslivet.

Liksom i den kvalitetsgranskning av LIA som vi genomförde under 2014, rörde våra rekommendationer sig om att utbildningsanordnaren behöver utveckla sina kontakter med LIA-företagen och att ta fram arbetssätt och rutiner som ger dem möjligheter att säkerställa att samtliga LIA-platser ger den studerande förutsättningar att nå kursmålen för LIA.

4.7.2 Kvalitetskriterium 2: En hög integrering av LIA och skolförlagd utbildning

Utbildningens LIA-kurser behöver vara väl integrerade i utbildningen som naturliga steg i den studerandes utveckling mot utbildningens mål. Det förutsätter att kursmålen för LIA-kursen stämmer överens med utbildningens mål och att LIA-platsen är lämplig utifrån kurs- och utbildningsmål.

Samtliga rekommendationer handlar om att utbildningsanordnaren behöver förbättra sina rutiner för att se till att alla LIA-platser ger den studerande möjligheter att lära sig det som kursmålen för LIA beskriver. Några rekommendationer handlade om att kursmålen behövde förtydligas för att bli användbara, det vill säga så att det blir möjligt att styra innehållet i LIA och att bedöma den studerandes prestationer.

4.7.3 Kvalitetskriterium 3: Kompetenta handledare

Utbildningsanordnaren har tydliga kompetenskrav och rutiner för hur handledare rekryteras. LIA-handledaren är tillräckligt insatt i utbildningens syfte och mål för att kunna ge den studerande relevanta uppgifter under LIA och anpassa sin handledning till både individuella och kursplanestyrd faktor.

I de fall då vi lämnat rekommendationer har vi sett att utbildningsanordnaren inte vet tillräckligt mycket om handledaren för att kunna avgöra om han eller hon har tillräcklig kompetens för handledaruppdraget. Utbildningsanordnaren behöver därför utveckla arbetssätt och rutiner som gör det möjligt att bedöma handledaren.

4.7.4 Kvalitetskriterium 4: Ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete

Granskningen ska belysa om utbildningen har ett väl fungerande systematiskt kvalitetsarbete som bidrar till att utbildningens syfte uppfylls. Systemet ska tydligt beskriva ansvarsfördelning, metoder, rutiner och dokumentation. Ledningsgruppen ansvarar för att arbetet genomförs på ett sätt som utvecklar och förbättrar utbildningen. Kvalitetsarbetet ska involvera utbildningens intressenter: studerande, LIA-arbetsplatser, lärare och handledare.

När det gäller det systematiska kvalitetsarbetet handlar rekommendationerna oftast om att kvalitetsarbetet brister just avseende systematiken. Det är vanligt att utbildningsanordnaren följer upp olika aspekter av utbildningen och presenterar resultaten för studerande och för ledningsgruppen, men brister när det kommer till att

analysera resultaten och att använda dem för att förbättra utbildningen. Det är också sällsynt att genomförda förändringar följs upp. Andra vanliga rekommendationer gäller att ledningsgruppen inte tar aktiv del i kvalitetsarbetet eller att arbetet inte dokumenteras.

4.8 När det fungerar väl

Under året har vi sett exempel på att utbildningsanordnare ställer tydliga krav på företag för att de ska få ta emot studerande för LIA. En utbildningsanordnare har en tydligt definierad tidplan för anskaffningsprocessen, som inleds med ett evenemang, där företag får presentera sig själva och de arbetsuppgifter de erbjuder. De studerande kan då välja ett företag som passar hans eller hennes intressen, samtidigt som utbildningsanordnaren har kontroll över hela processen och får en naturlig möjlighet att genomföra "trepartsamtal". Dessa samtal har stor betydelse för att LIA-företag, studerande och utbildningsanordnare ska kunna få en gemensam bild av kursmålen och av hur de ska tolkas i förhållande till de arbetsuppgifter som erbjuds.

Systemet bygger på att utbildningsanordnaren har mycket goda kontakter med arbetslivet, både när det gäller utbildningens genomförande och när det gäller ledningsgruppsarbetet, där arbetslivsrepresentanterna är mycket aktiva och har en klar bild av sin roll. Det finns också en tydlig beskrivning av arbetslivets kompetensbehov och därmed också en uttrycklig beskrivning av de yrkesroller utbildningsanordnarens utbildningar förbereder för.

4.9 Sammanfattning granskning LIA

Generellt kan sägas att resultatet från årets LIA-granskning i mångt och mycket påminner om resultatet från de LIA-granskningar vi genomförde under 2014.

Vi ser exempel på utbildningar som ger de studerande utmärkta förutsättningar att genomföra LIA-kurserna på ett bra sätt och som därmed också har bra förutsättningar att få en kompetens som motsvarar arbetslivets efterfrågan. Precis som tidigare år är det vanligt att utbildningarna har ett eller flera förbättringsområden.

Samverkan mellan utbildningsanordnare och LIA-företagen behöver stärkas. Arbetslivet anser i flera fall att skolan inte förbereder för LIA och att det är för lite kontakt med handledarna samt att det är bristande information om kursmålen.

Studerande känner att de fått otillräckligt stöd i samband med anskaffning av LIA-plats, att det är dålig tillgång till LIA-platser samt att alla inte har fått LIA-plats. I flera fall har vi sett att betyg inte sätts i förhållande till kursmålen och betygskriterier är ofta inte målrelaterade. Det kan vara svårt för studerande att se kopplingen mellan skola och LIA.

Det är särskilt bekymmersamt att huvuddelen av våra rekommendationer handlar om svagheter i det systematiska kvalitetsarbetet. Utan ett fungerande kvalitetsarbete som omfattar planering, genomförande, uppföljning och förändring blir det självklart svårare att upptäcka, och därmed också att i ett längre perspektiv åtgärda, sådant som inte fungerar tillfredsställande.

4.10 Resultat av kvalitetsgranskning - Ledningsgruppens arbete

Myndigheten har vid ett flertal gånger lyft problemet med den bristande verkningsgraden inom yrkeshögskolan. Med detta menas att skillnaden mellan de av myndigheten beslutade utbildningsplatser och det antal studerande som hamnar i ett utifrån de gällande utbildningsmålen adekvat arbete, är alltför stor. Detta är särskilt tydligt inom utbildningsområdena Data/IT och Teknik och tillverkning. Inom dessa områden är således effekten (en hög andel av studerande i rätt arbetet efter examen) av yrkeshögskolan som lägst. I urvalet för granskningen har vi därför endast tagit med utbildningar inom dessa områden.

Under 2015 har vi granskat 31 utbildningar angående Ledningsgruppens arbete². Vid 14 av granskningarna har vi inte lämnat några rekommendationer alls till utbildningsanordnaren, utan vi bedömer att ledningsgruppens arbete håller tillräckligt hög kvalitet.

Vid de resterande 17 granskningarna har vi gjort rekommendationer i förhållande till ett eller flera av kvalitetskriterierna:

Kvalitetskriterium	Rekommendationer	
	antal	andel (%)
Ledningsgruppens ledamöter har god kunskap om de kompetensbehov som finns inom yrkesområdet	2	6
Ledningsgruppen säkerställer en hög yrkesrelevans i utbildningens alla delar	3	8
Ledningsgruppens arbetsformer är effektiva	4	11
Ledningsgruppen ser till att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs	27	75
Summa	62	100

Tabell 3: Fördelning av rekommendationer över kvalitetskriterium 1–4. Andelen anges i förhållande till totala antalet rekommendationer.

Också i granskningarna av ledningsgruppens arbete har vi alltså lämnat flest rekommendationer i förhållande till kvalitetskriterium 4, hur utbildningsanordnaren går tillväga för att säkerställa att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs.

Här sammanfattar vi kort innehållet i de rekommendationer som vi har lämnat i förhållande till kvalitetskriterierna.

4.10.1 Kvalitetskriterium 1: Ledningsgruppens ledamöter har god kunskap om de kompetensbehov som finns inom yrkesområdet

Ledningsgruppens arbetslivsrepresentanter företräder det arbetsliv som berörs av utbildningen. Ledamöternas kunskap omfattar både yrkesområdet och de krav som ställs på yrkesrollen.

De rekommendationer vi lämnat i förhållande till det första kvalitetskriteriet handlar om att vissa medlemmar i ledningsgruppen som uppgetts vara arbetslivsrepresentanter i själva verket var lärare på utbildningen. I båda fallen har vi bedömt att detta har medfört att arbetslivet inte har haft möjligheter att påverka utbildningens innehåll i tillräcklig grad. Vi har också sett detta som en risk för de studerandes möjligheter att ha inflytande över utbildningen, eftersom de studerande kan sägas ha beroendeställning till betygsättande lärare.

² De granskade utbildningarna finns inom utbildningsområdena Data/IT (16) och Teknik och tillverkning (15). Siffrorna inom parentes anger antalet utbildningar som har granskats inom respektive område.

4.10.2 Kvalitetskriterium 2: Ledningsgruppen säkerställer en hög yrkesrelevans i utbildningens alla delar

Ledningsgruppen har reellt inflytande över utbildningen i sin helhet och ser till att den motsvarar de krav som ställs på yrkesrollen.

Våra rekommendationer inom detta område har handlat om att ledningsgruppen inte i tillräcklig omfattning har säkerställt utbildningens arbetslivsanknytning. Arbetslivsrepresentanterna representerar huvudsakligen den typ av företag som rekryterar personer från utbildningarna men i vissa fall består inte ledningsgruppen av det arbetsliv som berörs av utbildningen. Som exempel har arbetslivsrepresentanterna i ledningsgruppen även rollen som kursansvarig och/eller ansvar för mer omfattande lärarpupdrag i utbildningen.

4.10.3 Kvalitetskriterium 3: Ledningsgruppens arbetsformer är effektiva

Arbetet i ledningsgruppen har tydliga förutsättningar och bygger på engagemang och aktivt deltagande.

I de granskningar där vi har bedömt att ledningsgruppen inte arbetar tillräckligt effektivt, har det handlat om att medlemmarna inte har varit fullt införstådda med sin uppgift eller om att arbetslivsrepresentanterna inte har deltagit aktivt i ledningsgruppens arbete. I båda fallen har vi bedömt att det därför inte har funnits förutsättningar för ett verkningsfullt ledningsgruppsarbete.

4.10.4 Kvalitetskriterium 4: Ledningsgruppen ser till att ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivs

Granskningen ska belysa om utbildningen har ett väl fungerande systematiskt kvalitetsarbete som bidrar till att utbildningens syfte uppfylls. Det behöver finnas ett system för kvalitetsarbetet och ledningsgruppen ansvarar för att arbetet genomförs på ett sätt som utvecklar och förbättrar utbildningen.

Merparten av våra rekommendationer har avsett kvalitetsarbetet. Liksom i granskningarna av LIA har vi sett att kvalitetsarbetet brister i systematiken: det är vanligt att utbildningsanordnaren följer upp olika aspekter av utbildningen och presenterar resultaten för studerande och för ledningsgruppen, men resultaten analyseras inte och används inte alltid för att förbättra utbildningen. Våra rekommendationer har handlat om att arbetssätt och dokumentation bör förbättras så att ledningsgruppen får bra förutsättningar att ta ansvar för kvalitetsarbetet.

4.11 När det fungerar väl

I några av våra granskningar har vi sett exempel på väl fungerade ledningsgrupper. Dessa karaktäriseras av en bred representation av företag som har ett direkt intresse i utbildningen och av att gruppen har en tydlig och gemensam bild av sin uppgift och sina roller.

Arbetslivsrepresentanterna är aktiva i kvalitetsarbetet och tar stort ansvar för utformning och genomförande. Det är också vanligt att arbetslivsrepresentanterna medverkar i utbildningen på olika sätt, vilket ger dem bra förståelse för hur utbildningen genomförs.

Ett gott exempel är en utbildning där man inför LIA ordnar ett återkommande årligt evenemang dit branschen bjuds in och de studerande får presentera sig. Mer än 80 procent av de studerande hittade sin perfekta matchning med ett företag på detta evenemang!

4.12 Sammanfattning granskning Ledningsgruppens arbete

Granskningen av ledningsgruppens arbete visar på att ledningsgrupperna överlag har god kunskap om de kompetensbehov som finns inom yrkesområdet och att de säkerställer utbildningen i alla de delar som är relevanta för yrket.

Arbetslivsrepresentanterna representerar huvudsakligen den typ av företag som rekryterar personer från utbildningarna. Men i vissa fall består inte ledningsgruppen av det arbetsliv som berörs av utbildningen. Som exempel har arbetslivsrepresentanterna i ledningsgruppen även rollen som kursansvarig och/eller ansvar för mer omfattande läraruppdrag i utbildningen.

Ledningsgruppens arbetsformer är effektiva. Arbetslivet tar ett stort ansvar för utbildningen även utanför ledningsgruppens möten. Men det finns utrymme för att förbättra ledamöternas kunskaper om ledningsgruppens uppdrag samt att närvaron vid de fysiska ledningsgruppsmötena oftast är låg.

Ledningsgruppen bedriver ett väl utvecklat systematiskt kvalitetsarbete där både arbetslivsrepresentanter och studerande har en aktiv roll. Men precis som i granskningen av LIA:n har vi sett att det största utvecklingsområdet i ledningsgruppens arbete är det egna kvalitetsarbetet.

5 Analys och slutsatser

I detta avsnitt går vi igenom de mest diskuterade områdena i vår tillsyn och kvalitetsgranskning och analyserar det vi har uppmärksammat.

Innan analysen tar vid vill vi återge några generella reflektioner. Vi har noterat att oftast visar utbildningsanordnarna en väldigt positiv inställning till tillsyn och granskning. Detta bekräftas även i den anonyma enkät som vi skickar ut till utbildningsanordnarna efter granskningsomgångarna. I de fall där vi har riktat kritik mot utbildningsanordnarna finns det för det mesta en god förståelse för varför kritik har riktats. Enligt vår erfarenhet åtgärdar utbildningsanordnarna bristerna snabbt och väl.

5.1 Kursplaner

Kursplaner är ett problemområde som vi har uppmärksammat under ett antal år. I år har vi främst kritiserat att betygskriterierna inte alltid är kopplade till utbildningens mål och att formerna för examination inte är specificerade. Enligt vår analys finns det två huvudsakliga skäl till detta.

Det ena skälet är att det är relativt svårt att fånga de viktigaste ingredienserna i en kurs inom formen för en kursplan. En kursplan ska ange en inriktning för kursens innehåll och den ska ange de krav som de studerande ska leva upp till för att klara kursen. En kursplan ska också ge förutsättningar för en rättssäker examination.

Det andra skälet till varför kursplaner är ständigt aktuella i granskningssammanhang är att vi på myndigheten har blivit allt mer krävande i vad vi bedömer vara den nödvändiga nivån för att kursplanerna ska anses leva upp till författningarnas krav. De ökande kraven är ett resultat av en mängd tillsynsbeslut där vi har synliggjort allt det som inte lever upp till författningarnas krav.

Erfarenheterna från kvalitetsgranskningen pekar på att det finns ett stort förbättringsutrymme i hur kursplanerna för LIA kan fungera. Utbildningar som riktar in sig på breda yrkesroller som består av ett flertal kompetenser kan ha svårt att precisera kursmålen för LIA. Det kan i värsta fall leda till att kursplanerna för LIA:n inte uppfattas som relevant.

Efter år av upprepade erfarenheter vill vi på myndigheten delvis ändra vårt sätt att arbeta med utbildningsanordnarna vad gäller kursplanerna. Vi vill flytta fokus från att endast granska till att även stödja utbildningsanordnarna i deras arbete med kursplanerna. Granskningsverksamheten, tillsammans med myndighetens funktion för anordnarstöd, kommer under 2016 att publicera stödmaterial för kursplaner och ge exempel på korrekta och bra kursplaner.

5.2 Ledningsgruppens uppdrag

Tillsyn och kvalitetsgranskning har olika fokus på detta område och bidrar således med olika erfarenheter. I tillsynen har vi granskat de formella åtaganden som åligger en ledningsgrupp och har delat ut en omfattande mängd kritik på detta område. I de allra flesta fallen har det handlat om att ledningsgruppen inte har fattat beslut om antagning eller fastställt kursplanerna innan utbildningen har börjat.

Det finns två huvudsakliga skäl till varför somliga utbildningar brister på detta område. Det ena skälet handlar om att beslut har uteblivit då utbildningsanordnaren inte har uppmärksammat behovet av nya beslut för nya utbildningsomgångar. Det andra skälet är mycket mer allvarligt. Hos vissa utbildningar är uteblivna beslut en konsekvens av en bristande förståelse för regelverkets krav, bristande organisation eller brist på ett fungerande samarbete med ledningsgruppen.

Erfarenheterna från kvalitetsgranskningen är varierande, från mindre synpunkter om effektiva arbetsformer till mer grundläggande syn på förutsättningar för ett väl fungerande arbete i ledningsgruppen.

En förutsättning för en väl fungerande ledningsgrupp är att ledamöterna deltar i arbetet. Tyvärr har vi sett hos ett antal utbildningar att närvaron vid möten inte är tillfredställande. Inte heller är alla utbildningsanordnare nogga med att dokumentera kvalitetsarbetet på ett sätt som bidrar till att utbildningen kan utvecklas.

I vissa av de kvalitetsgranskningar som har genomförts har vi märkt att kvalitetsarbetet i ledningsgruppen sker med en fördröjning. Utvärderingar av kurser och andra moment diskuteras långt efter att momenten är avslutade. Vår erfarenhet är att ju större fördröjning mellan ett genomförande och den efterföljande kvalitetsdiskussionen är, desto mindre verkar diskussionen bidra till kvalitetsutvecklingen.

Kvalitetsgranskning har sett en stark koppling mellan ledningsgruppernas förståelse för sin roll och uppgift och hur väl LIA fungerar. Generellt sett, i de utbildningar där ledningsgruppen leder kvalitetsarbetet och värnar om arbetslivets kompetensbehov, finns även en väl fungerande LIA.

Just ansvaret för att leda kvalitetsarbetet har uppmärksammats i kvalitetsgranskningens diskussioner med ledningsgruppen. Många av de utbildningar som har varit föremål för kvalitetsgranskning har haft dåliga effektsiffror, andelen studerande som tar examen och som sedan får jobb inom branschen var låg. I flera fall verkade det som att ledningsgrupperna inte diskuterar detta och inte heller följer avhopp och examinationsgrad.

Vi har också noterat i våra kvalitetsgranskningar att i ett antal utbildningar är utbildningsanordnaren den som leder kvalitetsarbetet. Sådana utbildningar har för det mesta ett godtagbart kvalitetsarbete med fokus på genomförandeaspekter. Vad dessa utbildningar saknar är den dynamik som uppstår när arbetslivet sätter fokus på syftet med utbildningen och med alla dess delar.

5.3 Ledningsgruppens sammansättning

På detta område har tillsynen pekat på behovet av en korrekt sammansättning. Ett återkommande problem är att ledamöterna har en mängd funktioner vid utbildningen. Till exempel, egenföretagande konsulter involverade i stora delar av utbildningars genomförande rubriceras som arbetsliv, medan de i själva verket är närmast att betrakta som avlönad undervisande personal. En liknande sammanblandning av roller uppstår när personal som arbetar med YH-frågor hos utbildningsanordnaren också representerar skolväsendet. Detta förekommer ofta hos utbildningsanordnare som också bedriver gymnasieverksamhet eller liknande. Tillsyn har i några enstaka fall även funnit skäl att ifrågasätta relevansen hos en företrädare för ett arbetsliv som inte hade beröringspunkter med branschen som utbildningen syftar till att kompetensförsörja.

Kvalitetsgranskningens arbete pekar på liknande bekymmer. Man har kunnat konstatera att arbetslivets representanter ibland är involverade i undervisning och betygssättning. Att företrädare från arbetslivet förmedlar sina kunskaper är i sig väldigt värdefullt för utbildningen. Det är dock viktigt att ledningsgruppen och de studerande får en fullvärdig chans att diskutera kvaliteten även på dessa kurser. Om det undervisande arbetslivet även sitter i ledningsgruppen kan utrymmet för en fullvärdig diskussion om kvaliteten upplevas som begränsad.

Sammantaget kan vi se att sammansättningen av ledningsgruppen, både i struktur och i ledamöternas engagemang, är avgörande för utbildningen. Många utbildningar lyckas med att finna engagerade ledamöter. Det verkar vara en större utmaning att hitta en kombination av ledamöter som har insikt i branschens behov, och som även kan hjälpa utbildningsanordnaren med utbildningsrelaterade frågor och som kan se utbildningen som en investering i företaget och i branschen.

5.4 Behörighet och urval

Frågor som gäller behörighet och urval hör förmodligen till de mest komplexa resonemangen inom yrkeshögskolan. Att behörighetsförklara, välja och anta de studerande kan för en del utbildningar vara en komplicerad, omfattande och resurskrävande process. Icke desto mindre är det en process som ställer stora krav på likvärdig bedömning och rättssäkerhet.

Vi har inom den inledande tillsynen sett att stort söktryck inte alltid är lätt att hantera. Inte minst i de fall där utbildningsanordnare med flera utbildningar behöver förhålla sig till de som söker fler än en utbildning. Enligt myndighetens sammanställning av sökandedata söker ca 3 av 10 fler än en utbildning. När sökande tackar nej till erbjudna platser, ställer detta krav på att rätt studerande kan erbjudas de platser som blir lediga.

I likhet med erfarenheterna från tillsyn av kursplaner ser vi att frågor om tillträde fortsätter vålla utbildningsanordnarna problem. Till skillnad från tillsynen av kursplaner har myndighetens krav på tillträdesunderlaget varit relativt konstanta. Trots detta återfinns år efter år kritik av tillträde bland de mest använda kritikpunkter. Ett problem som blev tydligt under 2015 är att ett antal utbildningsanordnare använder sig av externa IT-system för att anta de studerande. Detta har medfört att delar av underlaget för granskning har varit svårt att tyda. Ännu svårare blir det när utbildningsledare inte har involverats i urvalet och saknar den kunskapen som krävs för att förklara underlaget för oss.

Därför ska vi under 2016 skicka en beskrivning till alla utbildningsanordnare av vilka krav vi ställer på det urvals- och antagningsunderlag som vi kan komma att kräva in i samband med tillsyn. I vår beskrivning kommer vi självfallet ta hänsyn till att det knappt finns två utbildningar som ställer liknande krav på de sökande eller antar enligt samma principer. Däremot kommer vi betona att underlaget omfattar endast de uppgifter som är relevanta för den utbildning som granskas och att logiken och följderna i hur de sökande behörighetsförklaras och väljs syns tydligt.

Vad gäller kvalitetsgranskning har frågorna om tillträde inte varit föremål för direkt granskning. Däremot har vi kunnat notera att det finns en stor diskrepans i hur ledningsgrupperna ser på frågorna som rör tillträde. Många av ledningsgrupperna är inte helt insatta i kraven på förkunskaper för deras utbildning. Det finns endast ett fåtal väldigt goda exempel på ledningsgrupper som aktivt har diskuterat tillträdesfrågorna. Till exempel har man diskuterat vilka krav som vore bäst för nivån på utbildningens innehåll och vilka krav som kan vara rimliga för att kunna locka många sökande till utbildningen. Sådana diskussioner har sin rätta hemvist i ledningsgruppen och bör diskuteras oftare.

5.5 Undervisning

Ett område som har gett upphov till många diskussioner är undervisning. Mer specifikt, det som har diskuterats är tillsynen av antalet lärarledda och handledarledda timmar som varje utbildning ska ange i sin utbildningsplan. I vår granskning av utbildningarnas planering har vi tillgång till schema. Baserat på scheman har vi kunnat se om antalet lärarledda timmar i veckan motsvarar det snittantal timmar per vecka som finns i respektive utbildningsplan.

Anledningen till att myndigheten begär siffran vid ansökan och sedan granskar den är att vi har sett att antalet lärarledda och handledda timmar är en god indikator på lärartäthet. Direkt undervisning och interaktion med läraren betraktar myndigheten som en högkvalitativ form för kunskapsförmedling.

Att döma av våra samtal med utbildningsledare har myndigheten trots upprepade försök inte lyckats fullt ut förankra vad den lärarledda tiden ska bestå av eller varför vi tittar på den siffran. Samtidigt fäster vissa utbildningsanordnare stor vikt vid siffran för just den lärarledda undervisningen och uppmärksammar inte att andra former för undervisning och genomförande av utbildning också kan beskrivas i utbildningsplanen.

Efter att ha summerat årets tillsynserfarenheter, inser vi att antalet lärarledda timmar och vår uppföljning av den siffran behöver förklaras och göras meningsfull för utbildningsanordnarna. I detta skede har vi inte hunnit analysera vilka insatser som skulle kunna göra mest nytta.

I kvalitetsgranskning har vi inte tittat på undervisningen. Däremot ingår undervisningens upplägg och genomförande till de kvalitetsområden som kommer att granskas under 2016. Den granskningen kommer att fokusera på hur upplägg och genomförande av undervisningen bidrar till att utbildningens mål uppnås.

5.6 Undervisande personal och handledare

Tillsynserfarenheterna på detta område är nästan uteslutande hämtade från anmälda brister. När en eller flera studerande anmäler att en lärares undervisningsmetoder är undermåliga, fokuserar vår utredning i huvudsak på hur utbildningsanordnaren själv har hanterat signaler från de studerande. I de fall där vi har funnit skäl att rikta kritik mot utbildningsanordnaren, baseras detta oftast på att utbildningsanordnaren har dröjt med att vidta förbättringsåtgärder. I vissa fall lät utbildningsanordnaren undermålig undervisning äventyra de studerandes kunskaper på hela kurser. I något enstaka fall fann vi skäl att kräva kompletterande insatser.

I kvalitetsgranskningen har vi inte tittat på skolförlagd undervisning. Däremot har vi granskat LIA. Vi har kunnat notera att det finns utrymme för förbättring vad gäller det arbete som utbildningsanordnare lägger på att förklara vad det innebär att ta emot en LIA-studerande. Detta medför att ett antal LIA-handledare känner sig osäkra på sin roll och på vad som förväntas av dem. Det råder också en del osäkerhet om vilken roll handledarna och deras omdömen spelar vid betygssättning.

5.7 LIA

Lärande i arbete är en väldigt viktig komponent inom yrkeshögskolan och en central indikator för hur väl förankrad en utbildning är hos arbetslivet.

LIA var i fokus för en betydande del av 2015 års kvalitetsgranskning. Kontentan av erfarenheterna från årets kvalitetsgranskning är att betydelsen av LIA inte ska underskattas. En väl fungerande utbildning har också en väl fungerande LIA, i de fall LIA ingår. Däremot, utbildningar där tillgången på LIA-platser är ett problem, eller att utbildningsanordnaren inte har en väl fungerande samverkan med LIA-företagen, är ofta utbildningar där även arbetslivets engagemang i ledningsgruppens arbete skulle kunna bli bättre. Och, utan en engagerad ledningsgrupp, är det svårt att bedriva ett framgångsrikt kvalitetsarbete.

Vi har redan nämnt att LIA-handledare inte alltid känner till det faktum att LIA är en kurs med egen kursplan, mål, betygskriterier och former för examination. Detta gör att kunskaperna hos LIA-företag om vad som är grunden för bedömning av den studerandes prestation kan förbättras.

2015 års kvalitetsgranskning av ledningsgruppens arbete och LIA tillät oss att noga kunna följa arbetet med kvalitetssäkring av LIA-kurser och LIA-företagen. Här har vi kunnat se att det ofta inte sker någon utvärdering eller återkoppling efter att en LIA-kurs avslutats. LIA-platsens kvalitet utvärderas sällan.

En utmaning som utbildningsanordnarna brottas med är frågan: när i en utbildnings genomförande bör en LIA-kurs planeras? Arbetslivet har vid några tillfällen betonat vikten av att de studerande ska vara väl förberedda när de kommer ut på LIA. På så sätt kan de snabbt sätta sig in i uppgifterna hos LIA-företaget. Samtidigt har vissa utbildningsanordnare betonat nyttan av att placera en LIA-kurs tidigt i utbildningens genomförande. Ett sådant upplägg hjälper de studerande att kunna placera utbildningen och dess olika moment i ett sammanhang som är både förklarande och motiverande. Vad

som är lämpligast är omöjligt att avgöra. Frågan är komplex och kräver att utbildningsanordnaren, ledningsgruppen och LIA-företagen ägnar den stor uppmärksamhet. Den självklara slutsatsen som vi kan bistå med är att LIA-kursens omfattning och inriktning bör utgå ifrån vad de studerande redan kan. På så sätt kan det teoretiska och praktiska lärandet utvecklas i takt. Våra erfarenheter från inkomna samtal och anmälningar om brist pekar på att det är viktigt att ge de studerande en rimlig bild av vad som väntar dem på LIA och vad som förväntas av dem.

De avtryck som LIA har lämnat i tillsynsärenden fokuserar delvis på en annan dimension av LIA. Tillsyn fokuserar på regelefterlevnad. I tillsynsärenden har vi främst riktat kritik mot otillräcklig tillgång på LIA-platser och alltför generella LIA-kursplaner.

Erfarenheterna från anmälningsärenden belyser ytterligare en dimension av hur de studerande kan drabbas när LIA-samverkan brister. En utbildningsanordnare ansvarar för utbildningens genomförande och är därför även ansvarig för att erbjuda en LIA-plats. Trots detta finns det fortfarande utbildningsanordnare som låter de studerande söka LIA-plats utan att ha ett antal inarbetade LIA-platser som kan erbjudas vid behov. Det finns enstaka utbildningsanordnare som förmedlar till de studerande att det slutgiltiga ansvaret för att finna en LIA-plats ligger hos den studerande själv, och att förmågan att finna en LIA-plats kan påverka betyget för LIA-kursen.

Vi vill avsluta analysen av LIA med en reflektion som bygger på samtal som vi haft med utbildningsanordnare och ledningsgrupperna i några av våra kvalitetsgranskningar och tillsyner. Några av utbildningsanordnarna och LIA-företagen har uttryckt att en av LIA:ns fundamentala uppgifter är att förmedla de krav på prestationsförmåga och medarbetarskap som arbetslivet vill se hos sina anställda. Det är dock väldigt sällsynt att dessa resonemang och krav omvandlas till mål i kursplanen. Enligt vår uppfattning finns det ingenting som hindrar att förmåga att prestera och hänsyn till det som kännetecknar gott medarbetarskap ingår i LIA. Dock är det viktigt att dessa förmågor och kompetenser betraktas som en del av lärandeprocessen och att de studerande ges förutsättningar att nå målen innan de bedöms och betygsätts.

5.8 Systematiskt kvalitetsarbete

De allra flesta av våra erfarenheter på detta område bygger på vårt arbete inom kvalitetsgranskning. Den främsta slutstasen som vi kan dra är att i många fall saknas det systematik i det som ska vara det systematiska kvalitetsarbetet. Hos ett antal av de utbildningar som vi har granskat finns vad vi kan kalla för ett reaktivt kvalitetsarbete. Med det menas att man hanterar de uppenbara, ofta akuta bristerna och nöjer sig med det. Även om man i ett sådant sammanhang genomför utvärderingar av kurser så analyseras de sällan och få, om ens några, slutsatser leder till utveckling.

Som nämnt tidigare: kvalitetsarbete påverkas negativt när ledningsgruppen inte tar ett aktivt ansvar för kvalitetsarbetet.

När det systematiska kvalitetsarbete fungerar som bäst kännetecknas det av:

- Att utbildningsanordnaren och ledningsgruppen har strategier och mål för att förbättra utbildningens prestation på nyckelområden (mängd LIA-platser, antal examinerade, antal i jobb)
- Att det finns väl fungerande rutiner för utvärderingar och analys
- Att arbetet med att kvalitetssäkra utbildningen genomförs på ett strukturerat sätt och att god dokumentation finns tillgänglig.
- Att strategier, mål och metoder analyseras och utvärderas.

5.9 Granskning under 2016

Kvalitetsgranskningen har under de två senaste åren omfattat områdena LIA och ledningsgruppens arbete. Under 2016 kommer vi även att granska det skolförlagda lärandet och organisationen kring den dagliga ledningen och tillför nu därför granskningsområdet utbildningens lärandeprocess.

En av de viktigaste delarna i en utbildnings kvalitetssäkring är att ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete bedrivs. För att betona vikten av detta kommer utbildningens systematiska kvalitetsarbete framöver att vara ett eget granskningsområde.

Erfarenheterna från 2015 kommer självfallet att påverka hur vi genomför våra granskningar. Både kvalitetsgranskning och tillsyn bygger upp respektive praxis, där tidigare beslut och bedömningar bidrar till bedömningar som är enhetligare och bättre underbyggda.

Just enhetliga bedömningar är ett område som vi upplever måste skärpas. Vi har fått signaler efter genomförd tillsyn att utbildningsanordnare upplever att det förekommer skillnader i hur våra utredare bedömer jämförbart underlag. Skillnaderna är inte stora och har påpekats endast i några enstaka fall. Trots det planerar vi att genomföra extra bedömningsavstämningar under 2016. Störst fokus i det arbetet kommer att läggas på bedömningar av kursplanerna.

Avslutningsvis vill vi nämna det arbete som kommer att hjälpa utbildningsanordnare att genomföra korrekta utbildningar. Som vi redan nämnt i ett par avsnitt, har vi noterat att tillsyn och kvalitetsgranskning är endast två av flera verktyg för att säkerställa ett korrekt och bra genomförande. Vissa områden, i synnerhet kursplaner och tillträde till utbildningen, har vållat utbildningsanordnare återkommande bekymmer. Därför kommer vi under 2016 att publicera stödmaterial för att säkerställa god kunskap om vad som krävs och vad som är bra att ta hänsyn till på områdena kursplaner och tillträde. I det materialet kommer vi också att redogöra för det vi behöver kunna se i det underlag som lämnas till oss för att kunna göra en rättvis bedömning. Vi hoppas att den och liknande satsningar kommer att bidra ytterligare till en konstruktiv diskussion mellan utbildningsanordnare och oss. Framför allt tror vi att god balans mellan tydlig information och granskning bidrar till fler bra och korrekt genomförda utbildningar.

Myndigheten för yrkeshögskolan

Myndigheten för yrkeshögskolan
Box 145, 721 05 Västerås, Sweden
www.myh.se